

Llegué a Pueblanueva en un autobús amarillo...

Na taberna d'A Viuda continúanse a tecer versos de tinta femia de regreso das mareas e, se vostede se arma de paciencia, mesmo terá a oportunidade de escoitar como se canta por dereito unha *habanera* de Cuba con retrousos de *As Pirilleiras* que saben a xoubiñas e chinchos fritos nese aceite tan especial do que nunca souben onde carallo o mercan, pero que me cheira igual de ben que cando era neno e me abría o apetito ao saír da escola de *Rillarratos*. Entre os pedróns de cabo Udra, o meu velliño amigo, Álvaro, aínda consegue de cando en vez apañar unhas ducias de nécoras, e encher algún

posible acompañalo a tomar as chiquitas, e de que tampouco me vai volver contar máis historias das que a el lle contaran de cando Gonzalo Torrente Ballester, o outro *Meu*, viviu en Pueblanueva, nas vésperas da guerra.

Quedo informado de que Cayetano morreu hai uns poucos anos (nunca pensei que eu lle iría sobrevivir) e de que da fábrica de conservas soamente queda erguida a cheminea: "Vaia cousa! Botaron todo abaixo e deixaron integramente conservado o carallo empalmado do patrón" ou algo así, disque leron un día nunha tribuna libre publicada no *Faro de Vigo*.

Do casino, ao que despois os señoritos

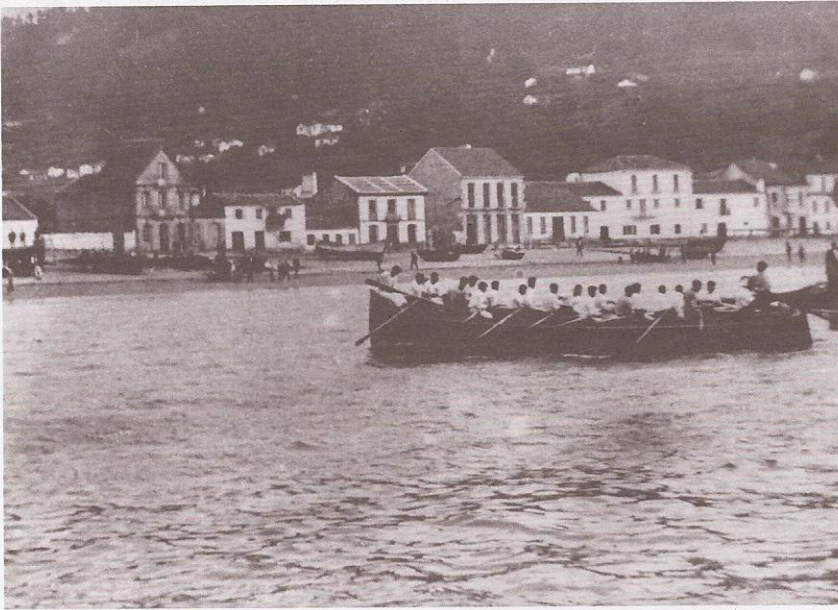

saco de camaróns ou un cestiño de percebes coma puños para tratar de ti a ti ao *viñaso* que se serve na curva da de Fariña, alí en Bon, entre goles de Raúl e tapas de chipiróns. Pasan os anos e Álvaro non dá pillado a ese *lombrighante* co que soña todas as noites, pero está ben así: xa lle teño dito que o día que pesque esa peza deixará de soñar... e que díaño vai ser dun home ao que lle roubaren os soños?

Busco coa mirada a don Manuel Omil, o mestre, para que me fale do baile do Pirigallo, cando O Pirigallo estaba na Graña, pero deseguido me decato de que xa non é

chamaron pomposamente *Club Náutico*, non deixaron nin os cementos. Tampouco merecía moito a pena. Alí non era ben visto Juanito Santos e por iso nunca me gustou parar máis do tempo necesario que o de tomar un café e darlle as boas tardes ao boticario: para o subhastado e a copa, sempre preferín calquera outro, mesmo o "Jonkon" me prestaba. Por certo, que tamén me falta no "Jonkon" a presenza de don Javier, co que moito rira de neno polas súas frases lapidarias de baralla. "A Pernambuco!", berraba o home cando non era quen de superar a subhasta da parella adversaria.

Camiño da banda do río dende a praia, reparei a propósito no libro de pedra que representa a homenaxe a Johan Carballeira, e daquela que non puiden evitar que se me peneirase pola memoria a lembranza de Juanito Aldán, de quen me dixeran que o fusilaran, pero ao que eu nunca acreditei morto. Grandísimo idealista aquel Aldán, malia que nunca aprendeu a saber que a vinganza é prato de sabor desagradábel, por moito que non haxa xustiza máis xusta que a que se toma pola man (Rosalía *dixit*).

Pregúntanme moito, mentres paseo, por Clara: *Que foi de Clara?, E non acabou vostede por casar con ela? E entón non é certo que vostede e ela teñen dous fillos?...* Que foi de Clara Aldán? Oxalá soubese algo de Clara, pero aquela era moita muller para min. É certo que vivimos xuntos un par de anos en Lisboa, mais ela non aguantou máis e marchou para París namorada dun escritor exiliado. Durante uns meses recibín cartas súas, pero aínda non acabara a guerra, que lle perdín a pista... Dixéronme que, ao cabo, tamén deixara ao literato, e ata houbo alguén ao que lle escoitei que triunfara no mundo da arte.... Para min que a trabucaran coa pintora Maruja Mallo, que tantas postas de sol de verán gozou nese refuxio do vento que se agocha na praia de Beluso.

Continúo andando pola rúa Montero Ríos (Por que diaño lle dedicarían tantas rúas de Galicia a este home?) e atópome con Salvador, que foi o meu mellor informante de cando escribira aquela reportaxe sobre o declive do *imperio dos Massó*. O Salvador sempre ten algún detalle do que *facer mención*, pero de todos eles eu sempre me quedei coa sorpresa que me levei cando, proclamándose el *roxo* de toda a vida, cada vez que nomeaba os seus patróns da fábrica, quedoulle para sempre a *apostila* do "don"... Pero, ben, non sei de que me estraño, a min pásame o mesmo con "don" Manuel e "don" Javier, e "don" Ángel, "don" Desiderio e "don" Jesús, os curas, e mesmo con "don" José, o capelán.

O son dunha guitarra e unhas voces que cantan por Antonio Vega (son Manolito e os seus amigos. Quen, senón?) ao carón dos restos do Asteleiro de Purro, fanme virar a mirada cara a Baía, na que sorprendentemente navegan dornas, e bous, e traíñeiras como as da época na que "dona" Mariana herdara a meirande parte da flota de baixura que pescaba na ría. Probe Mariana! Ninguén se acordou dela cando mudaron para Castiñeiras os poucos

restos mortais que quedaran no cemiterio vello (de seguro que a man de Cayetano andou polo medio para que se executara tal esquecemento).

En Castiñeiras, precisamente, agárdanme miñas avoas, Concha e Pepa, os meus avós, Salvador e Xosé Ramón, a miña tía Milagros... Non están Paco Bicho nin o "Manu", que convertidos en po, mergullan baixo as augas de Ons e da Costa da Morte... Pero, meigas fora! Eu non volvíñ aquí só para morrer, senón para seguir os pasos do meu facedor, don Gonzalo, saber de que cor se pinta a Pascua triste e respirar o arume das algas que nacen, crecen e se asoman por entre as rochas de Pitis, *donde da la vuelta el aire*.

*Dedicado á miña muller Lourdes
(que me regalou a idea)*

Manuel